

SAVJETOVANJE O POSAVINI

KRAĆA INFORMACIJA I ZAKLJUČCI

Savjetovanje o Posavini održano je 27. do 29. siječnja o. g. na Poljoprivrednom fakultetu u Zagrebu. Pokrovitelj Savjetovanja bio je dr inž. Josip Zmaić, republički sekretar Sekretarijata za vodoprivredu SRH i predsjednik Saveza društava poljoprivrednih inženjera i tehničara Hrvatske.

Osim Fakulteta u organizaciji Savjetovanja učestvovala su vodoprivredna i poljoprivredno-proizvodna poduzeća SR Hrvatske. Tiskanje publikacije Savjetovanja (knjiga referata) novčano su pomogli: Republički fond za naučni rad, Republički fond voda, Privredna komora SRH, INA — Tvornica petrokemijskih proizvoda, Kutina, Agrokombinat — Zagreb, Direkcija za Savu — Zagreb, PIK Nova Gradiška, »Radonja« — Sisak, PPK Kutjevo, te vodne zajednice Vinkovci, Bjelovar, Dugo Selo i Velika Gorica.

Savjetovanje je održano sa zadatkom da se utvrdi postojeće stanje i perspektive daljeg razvoja poljoprivredne proizvodnje na području Posavine. Prema općoj ocjeni učesnika u tom se uspjelo. U toku tri radna dana, na plenarnim sastancima i sastancima u komisijama, detaljno je razmotrena:

- hidrotehnička problematika Posavine,
- dosadašnja iskustva primjene pojedinih sistema detaljne odvodnje i agromelioracija,
- ratarska, stočarska i šumarska proizvodnja, te
- društveno-gospodarski problemi ovog područja.

Na Savjetovanju je izloženo ukupno 51 referat, a spomenuta publikacija obuhvaća 406 strana velikog formata. Međutim, prikupljen i štampan materijal predstavlja ne samo po opsegu već i po znanstveno-stručnoj kvaliteti vrijedan doprinos boljem upoznavanju šire problematike Posavine. Smatramo da je Savjetovanje uspjelo i zbog toga, što su se radno okupili stručnjaci iz raznih struka i gotovo s čitavog područja Jugoslavije.

Navode se zaključci po temama. U njima su obuhvaćeni razni prijedlozi u cilju bržeg unapređenja svih privrednih djelatnosti na području Posavine. Zaključci su namijenjeni prvenstveno SR Hrvatskoj, ali se u njima jasno ističe želja za što bolju međurepubličku suradnju. Očekuje se da će stručna udruženja i odgovarajući republički organi uprave prihvatiti i pomoći realizaciji iznijetih prijedloga.

SAVJETOVANJE O POSAVINI, KOJE JE DRŽANO
OD 27. DO 29. SIJEČNJA 1971. GODINE NA POLJOPRIVREDNOM
FAKULTETU U ZAGREBU

ZAKLJUČCI

I. Tema — hidrotehnička problematika

Slivno područje rijeke Save zaprema oko 100.000 km² ili 37% teritorija Jugoslavije i od posebnog je značenja za razvoj svih privrednih grana. Sava je ujedno naša najveća nacionalna rijeka, prolazi područjima četiri Republike i treba biti rješavana kompleksno s vodoprivrednog, regionalnog i privrednog aspekta.

Posavina kao ravničarski dio savskog sliva ima svoje specifične vodoprivredne probleme, koji se moraju hitno rješavati zbog svog pravovremenog značenja za cijelu zemlju.

Na temelju izloženih referata i diskusije, učesnici Savjetovanja zaključili su slijedeće:

1. Na području SR Hrvatske osnovni je problem Posavine obrana od poplave. Sustavno rješavanje ove problematike započeto je tek nakon odluke Sabora SRH o financiranju tih radova (1965. godine). Prvi rezultati ove akcije već su vidljivi, jer su izgrađeni obrambeni objekti zaštitili niz važnih privrednih područja i naselja u Posavini. Međutim takvim tempom radova treba nastaviti i nadalje. Stoga je potrebno osigurati dovoljno sredstava za ubrzanje započetih radova na novim objektima i za rekonstrukciju postojećih. Samo izvršenjem kompletnog plana radova, sustav za obranu od poplava može dati punu sigurnost.

2. Obrana od poplave treba se rješavati sagledavajući kompleksno svu vodoprivrednu problematiku, jer se jedino na taj način dolazi do suvremenih i ekonomičnih rješenja. Kod toga treba naći mogućnost i najprikladniju formu zajedničkog financiranja više namjenskih objekata od strane raznih interesenata.

Obrambeni objekti Posavine ne štite od poplave samo poljoprivredna i šumska zemljišta, kako se to često misli, nego i naselja, saobraćajnice, te industrijska postrojenja, dakle sve privredne i komunalne objekte u branjenom području. Stoga se mora naći adekvatni sistem financiranja, za održavanje i izgradnju tih objekata, u kome će sporazumno učestvovati sve privredne grane i stanovništvo.

Pored toga očekuje se pomoć šire društvene zajednice i republičkih organa uprave za ovakve radove i bržu izgradnju pojedinih objekata.

3. Službu obrane od poplava, koja je u posljednje vrijeme znatno unapređena, treba i dalje razvijati u stručnom, materijalnom i organizacionom pogledu. Potrebno je uložiti napore da se ova služba razvija u okviru općih vodoprivrednih poduzeća i dosegne suvremeni nivo.

Donošenjem posebnih zakonskih propisa potrebno je riješiti pitanje upravljanja zemljištem u prirodne vodotoke i staviti ih pod upravu općih vodoprivrednih poduzeća. Ovo je nužno i zbog posebnog sustava gospodare-

nja nad tim zemljištem. Odnosno, radi osiguranja normalnog oticanja u koritu i inundacijama, te sprečavanja šteta na zemljištu o objektima.

Potrebno je riješiti i pitanje zemljišta za izgradnju novih zaštitnih objekata.

4. Stanje zagađenosti Save je više nego kritično i pokazuje stalnu tendenciju pogoršanja. Da se to stanje poboljša i dovede u granice propisane kategorizacije, nužne su izgradnje uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. Za postojeće industrijske objekte treba odrediti jedan razuman rok, do kada će se to izvršiti. Međutim, kod izgradnje novih privrednih postrojenja treba bezuvjetno zahtijevati istvoremenu izgradnju uređaja za pročišćavanje.

Osim toga potrebne su i izmjene zakonskih propisa o zagađivanju voda, jer se postojeći nisu pokazali djelotvornima. Spomenuti propisi trebali bi stimulirati radne organizacije da izdvajaju potrebna financijska sredstva za uređaje za pročišćavanje otpadnih voda. Nadalje, nužna su i odgovarajuća ovlaštenja inspeksijskoj službi u pogledu sankcija.

Učesnici Savjetovanja konstatirali su, nadalje, da se općenito na čitavom području Jugoslavije ne provodi stručna kontrola kvalitete voda. U tu svrhu trebalo bi organizirati posebnu službu, time da se ispitivanjem obuhvate sva mjerenja koja su propisana Uredbom o klasifikaciji voda. Na osnovu jedne stručne analize postojećeg stanja treba odrediti lokacije profila za mjerenje, a sama mjerenja provoditi sustavno i na suvremen način.

5. Na melioracionim površinama Posavine nalazi se oko 1/3 ukupnih oraničnih površina SR Hrvatske i polovica oraničnih površina društvenog sektora. To je ogromni gospodarski potencijal naše Republike, kome bi upravo zbog toga trebalo posvetiti posebnu pažnju. Međutim, sustavne hidrotehničke melioracije do sada su provedene na svega 24% površina. Nužno je ponovno naglasiti da jedino stručna i cjelovita izrada hidrotehničkih i agrotehničkih melioracija, uz prethodnu izgradnju zaštitnih objekata na tim zemljištima, omogućuje intenzivnu i stabilnu proizvodnju. Smatramo, da se to može najbrže provesti na taj način da se melioracije izvode zajedno s komasacijom zemljišta. To će omogućiti istodobnu arondaciju i proširenje društvenog sektora, zajedno s grupiranjem individualnih posjeda i izgradnjom novih saobraćajnica.

Međutim i u ovom slučaju dosadašnji način financiranja izgradnje i održavanja hidromelioracionog sustava ne odgovara. Za ovu vrstu investicione izgradnje potrebna su financiranja putem dugoročnih kredita i uz povoljne kamate. Takav način financiranja stimulira izvedbu melioracionih radova, a primjenjuje se svuda u svijetu. Osim toga, financiranje osnovnih objekata odvodnje vrši se djelomično ili potpuno iz tzv. nepovratnih sredstava, jer objekti ne služe samo odvodnji poljoprivrednih površina nego i odvodnji saobraćajnica, naselja i sl.

6. Sredstva za održavanje postojećih sustava odvodnje u posljednje vrijeme relativno su smanjena, što dovodi do zapuštanja melioracionih sustava i šteta u poljoprivrednoj proizvodnji. Razlozi su u povećanju cijena materijala i usluga, dok cijene poljoprivrednih proizvoda izrazito zaostaju. Stoga

je i u tom pravcu nužno poduzeti takve mjere, koje će stimulirati poljoprivredna gospodarstva za ulaganje vlastitih sredstava u melioracije i njihovo održavanje.

Isti je slučaj i u pogledu sustava za navodnjavanje. Navodnjavanih površina u Posavini ima zapravo vrlo malo, jer u sadašnjim uvjetima proizvođači nisu zainteresirani za izgradnju natapnih sustava.

Rješenje ovih pitanja moguće je jedino uz drugačiju strukturu poljoprivredne proizvodnje i povoljniji način kreditiranja za nabavku opreme za navodnjavanje.

7. Sadašnji uvjeti plovidbe na Savi ne zadovoljavaju i ona nema ono značenje koje bi mogla imati kao saobraćajna magistrala.

Takvo stanje uvjetovano je tehničkim i gospodarskim razlozima, koji su doveli do toga da se i ona roba koja prirodno gravitira plovnim putevima prevozi skupljim sredstvima saobraćaja. Međutim, promet robe plovnim putevima služi unapređenju cjelokupne privredne djelatnosti i stoga je nužno da se tako i rješava. Na Savjetovanju je posebno naglašena potreba izgradnje kanala Vukovar — Šamac, te produženja plovnog puta do Zagreba. Ovi objekti stvaraju gospodarsku bazu plovidbe, a njihovom izgradnjom otvara se i značajna perspektiva za buduće povezivanje Dunavskog plovnog sistema s Jadranom.

Plovni putevi od posebnog su značenja u uvjetima kontejnerskog načina prevoza robe, a upravo Jugoslavija ima najpovoljniji geografski položaj za širu međunarodnu razmjenu.

8. Hidroenergetsko korištenje vodnog potencijala Save treba rješavati u okviru više namjenskih vodoprivrednih rješenja. Tako će se smanjiti troškovi koji otpadaju na pojedine korisnike i postići ekonomična cijena proizvedene energije.

Pitanje vodoopskrbnih objekata u Posavini također je veoma akutno. Poznato je da je upravo na ovom području raširena bolest nefritis i mnoge druge zarazne bolesti zbog zagađenosti pitke vode. Međutim, i razvoj industrije je u pojedinim dijelovima Posavine doveden u pitanje radi pomanjkanja vode. Stoga i ovim pitanjima treba ubuduće pokloniti veću pažnju.

9. Analizirajući brojne vodoprivredne probleme Posavine učesnici Savjetovanja predlažu da se u svim zainteresiranim Republikama osnuju stručni odbori. Nakon toga, formirat će se zajedničko, međurepubličko stručno tijelo. Tako okupljeni stručnjaci, dogovorno bi rješavali osnovne smjernice za daljnji razvoj i rješavanje vodoprivrednih problema u Posavini. Osim toga, svojim prijedlozima pomogli bi nadležnim organima u donošenju najispravnijih odluka.

II. tema — odvodnja i transformacija tala

Dolina rijeke Save predstavlja u AP Vojvodinu najveće melioraciono područje u SFRJ. Na čitavom području vladaju neuređene hidrološke prilike, što se negativno odražava posebno na poljoprivredu. Iznijeti referati

na Savjetovanju, kao i ostala dosadašnja istraživanja na tom području (studije i idejni progami), dokazuju međutim da se sadašnje stanje može izmijeniti.

1. Unapređenje postojećeg stanja može se postići kompleksnom bonifikacijom tala, kod čega su od primarnog značenja regulacije vodotoka i hidromelioracije. Prema iznijetim procjenama na taj će se način privesti kulturi novih 400.000 ha poljoprivrednih površina. Proširenjem zemljišnog fonda i intenziviranjem poljoprivredne proizvodnje na obradivim tlima u dolini Save, otvara se nova perspektiva gospodarstvu i stanovništvu ovog područja. Veća proizvodnja i širi asortiman poljoprivrednih proizvoda (žitarica, industrijskog i krmnog bilja), pozitivno će utjecati na razvoj stočarstva i prehrambenu industriju. Brži razvoj poljoprivredno-prehrambenog kompleksa na ovom području od posebnog je značenja i zbog sve većih potreba komercijalnog turizma u sjevernom Primorju i Dalmaciji.

2. U provođenju kompleksne bonifikacije obavezna je postupnost. Prema tome, uređenje vodnog režima doline rijeke Save trebalo bi da počne mjerama konzervacije tala i voda u širem slivnom području. Nadalje, nužno je uvesti takvu praksu da se u fazi projektiranja zajednički sagledavaju regulacijska i melioraciona rješenja. Međutim, u fazi izvođenja projekta, regulacije obavezno prethode melioracijskim radovima. Osim toga, komasacione zahvate smatramo sastavnim dijelom meliorativnog uređenja i treba ih koristiti u daljnjoj transformaciji doline rijeke Save.

3. U stranim zemljama, bez obzira na društveno uređenje, troškove kompleksne bonifikacije zaostalih područja u cijelosti snosi društvena zajednica. Za ove potrebe postoje specijalne organizacije, koje posluju na taj način da se zadnjem korisniku — proizvođaču predaje »ključ« ove specifične poljoprivredne tvornice pod vednim nebom. Korisnika se tereti samo za troškove naknadnog održavanja.

Slično načelo trebalo bi primijeniti i u našoj zemlji. Stoga se predlaže da investicije za obranu od poplava i troškove osnovne odvodnje snosi društvena zajednica, a investicije za detaljnu odvodnju radna organizacija uz povoljne uvjete kreditiranja. Rok otplate treba produžiti na 30 godina, ukinuti učešća i sniziti kamatne stope.

4. Izrada projekata za melioracione zahvate i njihova realizacija temelji se na prethodnim hidrološko-pedološkim istraživanjima i rezultatima sa eksperimentalnih objekata koji će sukcesivno pritjecati.

Ispitivanja na eksperimentalnim objektima su trajna i njih obavezno financira društvena zajednica, putem odgovarajućih fondova.

Nadalje, podržava se realizacija mikropojekta »Kompleksno gospodarenje vodama SFRJ«, jer su obuhvaćena upravo ona istraživanja koja su od interesa i za buduće meliorativne zahvate u dolini rijeke Save.

5. Stručnjaci koji su učestvovali u radu II teme smatraju, također da je neophodno formirati jedan stručni tim odgovarajućih specijalista za područje čitave Jugoslavije. Kao orijentacioni program njihovog rada predviđa

se, utvrđivanje kriterija i neophodnih parametara za meliorativna rješenja. Isti tim stručnjaka koordinirat će ujedno programe, metode i interpretaciju rezultata stacioniranih istraživanja na eksperimentalnim melioracionim objektima.

III. tema — biljna i stočarska proizvodnja u Posavini

Iz referata i diskusije koja je vođena na Savjetovanju donijeti su slijedeći zaključci:

1. Na području Posavine više se ne postavlja pitanje mogućnosti proizvodnje, jer su dosadašnja, makar i nepotpuna iskustva, pokazala da ona može biti rentabilna a za neke kulture su uvjeti proizvodnje i vrlo dobri.

2. Od pojedinih kultura najveće mogućnosti za proizvodnju imaju kukuruz, sirak i pšenica, s prinosima koji mogu biti jednaki i prirodima slavonsko-vojvođanske regije.

Zbog povoljnih uvjeta posebnu pažnju trebat će posvetiti ugoju zrnatih leguminoza, za proizvodnju bjelančevina za ljudsku i stočnu hranu. To se odnosi prvenstveno na soju, za čiju proizvodnju treba zainteresirati proizvođače i na taj način da se domaći proizvodi izjednače po cijeni s importiranom sojom.

U buduću treba više koristiti i povoljne mogućnosti za proizvodnju uljarica i ostalog industrijskog bilja.

Voluminozna krma na bazi djetelinasto-travnih smjesa ima također sve uvjete za visoku proizvodnju, bilo za direktnu potrošnju ili za tržište.

3. Intenzivnija ratarska proizvodnja i proizvodnja krmnog bilja pruža realne mogućnosti za obimnu govedarsku, svinjogojsku i peradarsku proizvodnju.

S obzirom da je sadašnje stanje u stočarstvu i više nego kritično, hitno bi trebalo razraditi potrebne mjere za obnavljanje i intenziviranje svih grana stočarske proizvodnje. Bez stočarske proizvodnje, naročito govedarske, u pitanje dolazi i konačni uspjeh ratarske proizvodnje. Polazeći s tog aspekta, ratarsku i stočarsku proizvodnju treba smatrati integralnim sastavnim dijelovima.

4. Kod prerađivačke industrije treba sagledati sadašnje stanje, njen smještaj i kapacitete. Hitno njeno kompletiranje, kako bi ova industrija bila u stanju da prihvati cjelokupnu biljnu i stočarsku proizvodnju namijenjenu preradi za domaće i strano tržište.

Prema tome samo jedan cjelovit agro-industrijski kompleks, uz konačnu finalizaciju proizvodnje, pruža optimalne efekte s obzirom na uložene investicije.

Šumarska komponenta biljne proizvodnje u Posavini obuhvaćena je slijedećim zaključcima:

5. Kod izvođenja hidromelioracijskih radova treba sačuvati postojeće prirodne šume koliko je to najviše moguće i nastojati da ih se ne izloži štetama, uslijed naglih promjena ekoloških prilika.

6. U novonastalim uvjetima treba također težiti prirodnim šumskim sastojinama, a odgovarajuće šumske kulture i šumske površine s posebnom namjenom osnivati tamo gdje je to rentabilno (poljozaštitni pojasevi, reakcijske površine, zaštitno-strategijske šumske površine, šume pejzažnog značenja i dr.).

7. Osigurati mogućnost sprovedbe svih radova koji su potrebni za realizaciju navedenih mjera, a posebno onih koji se odnose na površine predviđene za retenciju.

IV. tema — društveni i gospodarski problemi

1. Kompleks Posavine treba tretirati kao cjelinu vodoprivrednih, poljoprivrednih, ribarskih, šumarskih, prerađivačkih, industrijskih, transportnih, prometnih, izvoznih i drugih djelatnosti. Za to je potrebno stvoriti stalni tim odgovarajućih znanstvenih i stručnih radnika, koji bi radili na objedinjavanju projekata i sintezi cjelokupnog gospodarskog razvoja Posavine uz razradu razvoja pojedinih djelatnosti.

U okviru takvih razrada trebalo bi postaviti plan razvoja saobraćaja, urbanističkih središta i naselja, lokacije skladišta, dorade i prehrambene industrije. Zatim, ostalih industrijskih kapaciteta na tom području, napose šumarstva i drvne idrustrije, lokacije poljoprivrednih poduzeća i njihove međusobne povezanosti. Osim toga treba planirati opskrbu industrije sirovinama, te razvoj domaćeg tržišta i izvoza.

2. Čitav plan razvoja, prije svega oljoprivrede i šumarstva, treba razraditi s gledišta privrednog razvoja ovog područja u cjelini, a organizaciju proizvodnje i obim uskladiti s potrebama zemlje i izvoza.

U svakom slučaju, na ovom je terenu potrebno stvoriti krupnu poljoprivrednu proizvodnju u gospodarskom smislu te riječi, a to znači najproduktivniju, s optimalnom ekonomičnošću i rentabilnošću, koja će biti u skladu s potrošačkom moći domaćeg stanovništva i konkurentna na međunarodnom tržištu.

3. U spomenutim planovima treba voditi računa o mogućnostima i načinima transformacije sadašnje, zaostale seljačke proizvodnje u robnu proizvodnju. S tim je povezano i drugo pitanje, a odnosi se na rješenje funkcije privatnog sektora i njegove proizvodnje u sklopu cjelokupnog razvoja poljoprivrede, prerade i prometa. I treće, neobično značajno pitanje je organizacija individualne proizvodnje u smislu dugoročne kooperacije.

Kooperacijske odnose i prava proizvođača treba postaviti tako, da oni u punoj mjeri sudjeluju u raspodjeli stvorenog dohotka na načelima socijalističkih, samoupravnih odnosa i udruženog rada. Bez takvih rješenja ne može se zamisliti dugoročnost u kooperacijskim odnosima, a niti iskorištenje privrednih potencijala individualnog sektora.

4. Savjetovanje podržava ideju za stvaranje jedne udružene organizacije koja bi radila na privrednom, znanstvenom i stručnom polju unapređenja cjelokupne privrede u Posavini. Organizacija bi morala biti zasnovana na načelima udruženog rada. To znači, da bi bili zaštićeni gospodarski interesi svakog učesnika s jedne strane, uz istovremenu mogućnost maksimalnog iskorištenja krupne organizacije za dobivanje sredstava i njihovo racionalno korištenje s druge strane.

Navedenoj problematici i njenoj znanstveno-stručnoj razradi, treba dati prioritet kod raspodjele sredstava po Republikama. Na taj način, moće će se okupiti potreban broj znanstvenih radnika za jedan dugoročniji i sustavni rad.

IV. Izvodi i zaključci —

1. Kompletan razvoj mora biti razmatran kao cjelina u okviru društvenih, privrednih, znanstvenih i stručnih mogućnosti, uzimajući u obzir i druge djelatnosti. Za to je potrebno stvarati stalne odgovarajuće organizacije i stručni radnik koji bi radili na objedinjavanju pojedinih i smisla cjelovitog gospodarskog razvoja Posavine uz razmatranje pojedinih djelatnosti.

U okviru takvih razvoja trebalo bi postaviti plan razvoja znanstvenih i stručnih djelatnosti i razvoja lokalne zajednice i privredne djelatnosti. Za to je potrebno stvarati stalne odgovarajuće organizacije i stručni radnik koji bi radili na objedinjavanju pojedinih i smisla cjelovitog gospodarskog razvoja Posavine uz razmatranje pojedinih djelatnosti. Osim toga treba planirati opširniju industrijsku i razvojnu djelatnost i razvoj.

2. Ovakav plan razvoja prije svega objedinjuje i usklađuje razne razne i djelatnosti privrednog razvoja ovog područja u cjelini i organizaciju privredne i društvene zajednice i razvoja.

U svakom slučaju ne treba se zaboraviti na razvoj znanstvenih i stručnih djelatnosti u privrednom području u gospodarskom smislu. To znači, da treba razmatrati i odgovarajuću organizaciju i stručni radnik koji bi radili na objedinjavanju pojedinih i smisla cjelovitog gospodarskog razvoja Posavine uz razmatranje pojedinih djelatnosti.

3. U spomenutim planovima treba voditi računa o mogućnostima i razvijanju transformacije zajednice, kao što je razvijanje u okviru razvoja zajednice. Za to je potrebno stvarati stalne odgovarajuće organizacije i stručni radnik koji bi radili na objedinjavanju pojedinih i smisla cjelovitog gospodarskog razvoja Posavine uz razmatranje pojedinih djelatnosti. Osim toga treba planirati opširniju industrijsku i razvojnu djelatnost i razvoj.

Konkretnije odnose i prava privrednika treba postaviti tako, da oni u potpunosti sudjeluju u razvijanju zajednice na raznim razinama razvoja zajednice. Za to je potrebno stvarati stalne odgovarajuće organizacije i stručni radnik koji bi radili na objedinjavanju pojedinih i smisla cjelovitog gospodarskog razvoja Posavine uz razmatranje pojedinih djelatnosti.